

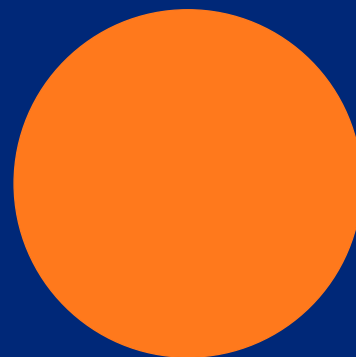
December 2013, Nibud

Scholieren, geld & de invloed van ouders

De rol van ouders bij het financiële gedrag van scholieren

Nibud

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Auteurs
Anna van der Schors
Tamara Madern
Minou van der Werf

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusie

1. Inleiding
2. Onderzoeksverantwoording
3. Praten over geldzaken
4. Afspraken over geldzaken
5. Leren omgaan met geldzaken
6. De betrokkenheid van ouders
7. De ervaren financiële situatie van de ouders
8. Het financiële gedrag van scholieren
9. Literatuurlijst

Samenvatting en conclusie

Financiële opvoeding verkleint de kans op geldproblemen als je volwassen bent, blijkt uit Nederlands onderzoek (Madern en van der Schors, 2012). Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de wijze waarop financiële opvoeding effectief kan bijdragen aan het verkleinen van geldproblemen.

Vanuit internationale literatuur blijkt dat ouders op verschillende manieren van invloed zijn op het financiële gedrag van studenten. Het direct aanleren van geldzaken evenals het eigen financiële gedrag van de ouders, blijken van grote invloed te zijn op het financiële gedrag van studenten. Deze bevindingen gelden echter voor studenten in de Verenigde Staten. Er is nog weinig bekend hoe in Nederland middelbare scholieren en hun ouders samen met geldzaken bezig zijn.

De middelbare schoolleeftijd is een periode waarin mag worden verwacht dat ouders geldzaken met hun kinderen bespreken en aanleren. Immers, ouders worden als primair verantwoordelijk gezien om een kind met geld om te leren gaan. Een algemene doelstelling daarbij is dat ouders hun kind zodanig opvoeden dat het een zelfstandig leven kan leiden als het volwassen is, ook op financieel gebied. Juist tussen 12 en 18 jaar krijgen jongeren met steeds meer geldzaken te maken.

Dit rapport geeft inzicht in de wijze waarop ouders van middelbare scholieren invulling geven aan die financiële opvoeding: hoe ouders met hun kinderen in gesprek zijn over geldzaken en hoe ouders hen geldzaken bijbrengen.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een representatieve steekproef van 1.198 middelbare scholieren tussen de 12 en 18 jaar.

Ouders de belangrijkste gesprekspartner en informatiebron

Een opvallende bevinding is dat, als het gaat om het bespreken van geldzaken, ouders op alle leeftijden de belangrijkste gesprekspartner zijn. Ruim 8 op de 10 scholieren geeft aan minimaal één keer per maand met zijn ouders over geldzaken te praten, waarbij het percentage dat dit doet, toeneemt met de leeftijd.

Vrienden en broers of zussen zijn beduidend minder belangrijke gesprekspartners voor dit onderwerp; respectievelijk 61 procent en 37 procent van de scholieren spreekt regelmatig met hen over geldzaken.

Het belang van de ouders rondom geldzaken blijkt ook uit het feit dat op alle leeftijden een ruime meerderheid van de scholieren hun ouders de belangrijkste leer- en informatiebron over geld en geldzaken vindt.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Praten en afspraken over onderwerpen rondom zakgeld

Van de scholieren die zakgeld en/of kleedgeld ontvangen, praat 89 procent over zakgeld of kleedgeld met zijn ouders, zoals over de hoogte van de bijdrage, over de besteding van het zakgeld en/of kleedgeld of over wanneer en hoe men het geld krijgt.

Afspraken maken gaat een stap verder dan uitsluitend praten over geldzaken, omdat hierbij afstemming en overeenstemming moet plaatsvinden tussen de ouders en het kind. Het is minder laagdrempelig dan praten. Het blijkt dan ook dat het percentage scholieren dat naast praten over zakgeld ook afspraken met zijn ouders maakt, lager ligt. Tweederde van de scholieren heeft hierover afspraken met zijn ouders gemaakt.

Specifieke geldzaken aanleren

Net als het maken van afspraken, wordt ook het aanleren van specifieke geldzaken minder gedaan dan het in zijn algemeenheid praten over geldzaken. Niettemin vindt tweederde van de scholieren dat zijn ouders hem helpen het geld bewust uit te geven.

Daarnaast geeft 53 procent van de scholieren aan dat zijn ouders hem helpen met sparen. Het gaat er hierbij niet om dat ouders ook voor de kinderen sparen, maar dat zij hun kind leren hoe hij kan sparen. Eén op de vijf geeft aan dat zijn ouders hem hierbij niet helpen of hebben geholpen.

Ten slotte geven 7 op de 10 scholieren die internetbankieren aan dat hun ouders hier in het begin bij hebben geholpen. Daarnaast heeft 56 procent van zijn ouders geleerd hoe hij op een veilige manier moet internetbankieren. Een kwart zegt dat zijn ouders dat niet hebben uitgelegd.

Het blijkt dat scholieren die regelmatig met hun ouders praten over geldzaken, ook vaker van hun ouders geleerd hebben om te sparen, bewust uit te geven en te internetbankieren, dan scholieren die nooit met hun ouders praten over geldzaken. Het is niet uit de resultaten af te leiden of ouders en kinderen ertoe komen dat ouders geldzaken gaan aanleren door erover te praten, of dat ouders bepaalde geldzaken aanleren en tegelijkertijd ook over geldzaken praten.

Verschillen tussen jongere en oudere middelbare scholieren

Het maken van afspraken over de besteding van het zakgeld en het gebruik en de kosten van de mobiele telefoon, neemt af met de leeftijd. Dit geldt ook voor het aanleren van specifieke geldzaken, zoals hulp bij het bewust uitgeven van geld en leren internetbankieren. Dit maakt duidelijk dat afspraken worden gebruikt als een manier om grenzen te stellen en, in meer of mindere mate, scholieren eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid te geven.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Spaar- en leengedrag en de rol van de ouders

Er bestaat een negatief verband tussen het bespreken en aanleren van geldzaken en het leengedrag van scholieren. Dit betekent dat scholieren die geldzaken bespreken en aangeleerd krijgen, minder vaak geld lenen. Van de scholieren die regelmatig met hun ouders over geldzaken praten, leent 34 procent wel eens, tegen 44 procent van de scholieren die niet met hun ouders praten. Dit verschil is ook zichtbaar tussen scholieren van wie de ouders wel en niet helpen om te sparen en geld bewust uit te geven. Ondersteuning van ouders bij het bewust geld uitgeven, houdt ook een positief verband met het spaargedrag. Van de scholieren die ondersteuning krijgen, spaart 87 procent, tegen 81 procent van de scholieren van wie de ouders niet helpen om bewust geld uit te geven. Ook blijkt dat onder de scholieren die zakgeld en/of kleedgeld krijgen, een hoger percentage spaart dan onder scholieren die dit niet ontvangen (85 tegen 77 procent).

Visie van het Nibud

Op de middelbare school worden vrienden steeds belangrijker voor jongeren. De invloed van ouders neemt af, er wordt minder van hen aangenomen. Dit onderzoek laat zien dat ouders, ondanks de invloed van vrienden, op geldgebied een zeer belangrijke rol spelen. Zij zijn én blijven de belangrijkste gesprekspartner als het om geldzaken gaat.

Nibud vindt dat positief om te zien, omdat ouders dagelijks met het kind in contact zijn en precies weten hoe het kind in elkaar zit en waar het tegenaan loopt. Dit vraagt van de ouders dat zij weten wat belangrijk is om hun kind bij te brengen, zodat zij dat met hun kind kunnen bespreken.

Het Nibud vindt het heel belangrijk dat ouders met hun kind praten over geldzaken. Praten vormt de basis om dieper in te gaan op geldzaken. Zo ontstaan afspraken over geldzaken en worden nieuwe geldzaken sneller aangeleerd. Het Nibud adviseert de 20 procent van de ouders die bijna nooit met hun kinderen over geldzaken praat dan ook om te beginnen met het bespreekbaar maken van geldzaken.

Het maken van afspraken over geldzaken komt minder voor naarmate de scholier ouder wordt. Van de jongere scholieren heeft een kwart geen afspraken over de besteding van zakgeld en een vijfde geen afspraken over de mobiele telefoon. Bij de oudere studenten heeft respectievelijk 46 en 33 procent hier geen afspraken over gemaakt. Enerzijds is het goed om kinderen meer verantwoordelijkheid te geven naarmate ze ouder worden, anderzijds geeft het maken van afspraken wel duidelijkheid en voorkomt het dat er discussies ontstaan tussen ouder en kind. Zo lang de ouders een financiële bijdrage verlenen aan het kind, raadt het Nibud aan om hier afspraken over te maken. Dit vergroot ook het bewustzijn van het kind over zijn eigen verantwoordelijkheid en die van zijn ouders, omdat bepaalde zaken heel expliciet zijn besproken.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

1 Inleiding

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Volwassenen die vroeger vanuit thuis hebben geleerd met geld om te gaan, blijken minder kans te hebben om in de financiële problemen te komen (Madern en van der Schors, 2012). Het Nibud adviseert ouders dan ook dat zij vroeg beginnen met de financiële opvoeding van hun kinderen. Bijtijds beginnen om het kind te leren met geld om te gaan, draagt er toe bij dat het als volwassene een financieel gezonde toekomst tegemoet gaat.

De vraag daarbij is, welke bijdrage van de ouders het meeste (positieve) effect heeft op het financiële gedrag van het kind. Ouders kunnen namelijk op allerlei manieren invloed hebben op het gedrag van hun kind. Door bijvoorbeeld het goede voorbeeld te geven, kinderen te ondersteunen bepaalde (nieuwe) geldzaken te verrichten, met hen te praten over geldzaken of afspraken te maken en grenzen te stellen.

Hiervoor kijken we allereerst wat hierover bekend is in de literatuur. Vervolgens beschrijven we waar in dit onderzoek specifiek op in gaan.

1.1 Het effect van financiële opvoeding op het financiële gedrag

Uit onderzoek onder kinderen tussen de 5 en 12 jaar op de basisschool (van der Schors en Wassink, 2013) blijkt, dat de kinderen die zakgeld krijgen vaker een bankrekening hebben en meer met geld bezig zijn, bijvoorbeeld door geld te tellen, winkeltje te spelen, ouders mee te helpen met aankopen doen en door iets van hun eigen geld te kopen. Bij kinderen tot 8 jaar is daarnaast een positief verband te zien tussen het ontvangen van zakgeld en de kennis en het begrip van de waarde van geld, de functie van geld en prijsbesef. Het onderzoek wijst echter niet uit of kinderen dóór het ontvangen van zakgeld actiever worden met geld en meer besef krijgen van de waarde van geld. Het kan ook zijn dat kinderen die meer met geld bezig zijn en meer besef hebben van de waarde, sneller zakgeld krijgen van hun ouders.

Uit de internationale literatuur blijkt dat kinderen die samen met hun ouders boodschappen doen en samen prijzen en producten vergelijken, zich tot sterkere consument ontwikkelen (Grossbart et al., 1991; Caruana & Vassallo, 2003).

In onderzoek uit de VS (Shim et al., 2009) is de relatie onderzocht tussen *anticipatory financial socialization* tijdens de puberteit en de financiële houding en het financiële gedrag tijdens het begin van de studietijd. Hierbij heeft men gekeken naar het effect van het leren van vaardigheden, houding en waarden die op een bepaald moment (tijdens de puberteit)

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

weinig relevantie hebben, maar later mogelijk wel. Dit wordt gecombineerd met de theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1991), waarin wordt gesteld dat het gedrag het best wordt voorspeld door de intentie van personen om dat gedrag te vertonen: de gedragsintentie. De algemene regel is: hoe sterker iemands intentie om bepaald gedrag te vertonen, hoe groter de kans dat hij dat daadwerkelijk zal doen. Deze gedragsintentie wordt bepaald door de eigen opvatting van een persoon over het gedrag, de opvattingen van anderen (ofwel de subjectieve norm) en de inschatting van de eigen mogelijkheden om het gedrag daadwerkelijk te kunnen uitvoeren. Dit laatste wordt 'de waargenomen gedragscontrole' genoemd.

In het onderzoek zijn diverse mogelijke invloeden van de ouders op het financiële gedrag van het kind meegenomen: de sociaaleconomische status van de ouders, de financiële normen, waarden en het gedrag van de ouders, de mate waarin ouders het kind bepaalde geldzaken hebben geleerd en de relatie die de ouders en het kind op het gebied van geldzaken hebben. Al deze factoren blijken, indirect, het financiële gedrag van de eerstejaarsstudenten te verklaren. Het financiële gedrag van ouders en hun sociaaleconomische status blijken van invloed te zijn op of het kind het gedrag van de ouders overneemt. Vervolgens blijkt dit weer van invloed te zijn op de financiële houding, de ervaren gedragscontrole en de ervaren sociale norm. Dit alles verklaart weer het financiële gedrag, zoals de theorie van gepland gedrag ook aangeeft (Ajzen, 1991). De sociaaleconomische status van ouders blijkt ook invloed te hebben op het financiële gedrag van ouders en het onderwijsniveau van de scholieren, wat alle twee indirect invloed heeft op het financiële gedrag van de studenten. De geldzaken die ouders hun kind direct aanleren zijn niet alleen van invloed op de kans dat het kind het financiële gedrag van de ouders als voorbeeldgedrag hanteert, maar ook op de financiële kennis van het kind. Deze financiële kennis blijkt zowel direct als indirect effect te hebben op het financiële gedrag dat de student vertoont.

Norvilitis en MacLean (2010) hebben de invloed van de ouders op de creditcardschulden van eerstejaarsstudenten in de VS onderzocht. Hierbij zijn diverse aspecten van ouderlijke invloed meegenomen, namelijk de mate waarin ouders hun kinderen over geldzaken informeren (*parental instruction*), de hulp die ouders bieden om geldzaken eigen te maken (*parental facilitation*), de financiële zorgen die ouders ervaren (*parental worries*), de mate waarin het kind de ouders met financiële zaken bezig ziet zijn (*parental reticence*) en de mate waarin kinderen verwachten dat ouders hun financieel helpen als ze in de problemen komen (*parental bail-out*). Er is gekeken naar het directe en indirecte effect van deze factoren op problematisch creditcard gebruik en daarmee op creditcardschulden. Bij het indirecte effect is gekeken naar de mate waarin ouders invloed hebben op het uitstellen van behoeftebevrediging (*delay of gratification*) en of het effect heeft op of men met een creditcard impulsiever koopgedrag vertoont dan met een ander betaalmiddel.

Behalve *parental worries*, blijken alle bovengenoemde aspecten, direct of indirect, van invloed te zijn op de hoogte van de schulden van de studenten. Het grootste effect heeft *parental facilitation*: ouders die hun kinderen bijvoorbeeld leren hoe ze

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

met een bankrekening om moeten gaan of hoe ze moeten budgetteren en sparen, blijken minder grote creditcardschulden te hebben. Dit is zowel direct als indirect een sterk effect.

1.2 Manieren van financiële opvoeding nader onderzocht

Over de invloed van ouders op het financiële gedrag van middelbare scholieren is nog weinig bekend. Voordat we hiernaar nader onderzoek kunnen doen, is het belangrijk te weten op welke manier ouders hun pubers ondersteunen bij hun geldzaken.

Eén van de manieren om kinderen te leren met geld om te gaan, is door zakgeld en/of kleedgeld te geven. Zakgeld en kleedgeld zijn hulpmiddelen; het is 'leergeld', waarbij een kind met een beperkt, vaststaand budget leert aankopen te doen en producten en prijzen leert vergelijken. Hierbij leert een kind dat niet alles kan worden gekocht en dat er dus keuzes gemaakt moeten worden.

Uit het meest recente Nibud Scholierenonderzoek 2012-2013 (van der Schors et al., 2013) blijkt dat 9 van de 10 middelbare scholieren zakgeld krijgt en circa 4 van de 10 kinderen kleedgeld.

65 procent van de scholieren blijkt zijn geldzaken het liefst zelf te regelen. Tegelijkertijd geeft bijna de helft van de scholieren aan graag door anderen te worden geholpen bij het doen van de geldzaken (Stichting Weet Wat Je Besteedt en Nibud, 2013). Het lijkt erop dat ze het liefst zo veel mogelijk zelfstandig willen zijn, inclusief zelfstandig hun geldzaken regelen. Tegelijkertijd staan ze wel open voor hulp van anderen. Waarschijnlijk beseffen ze ook dat ze nog niet alles zelf weten en kunnen. Naarmate de scholieren ouder worden, hebben ze minder behoefte aan hulp bij het regelen van geldzaken en willen meer scholieren de geldzaken het liefst zelf regelen.

Deze toenemende zelfstandigheid is ook te zien bij wie verantwoordelijk is voor het betalen van uitgaven. Het percentage ouders dat uitgaven van de kinderen tussen de 12 en 18 jaar aan onder andere snoep en snacks, kleding, vakantie en cadeaus volledig betaalt, neemt af met de leeftijd. Zo krijgt driekwart van de 12- tot en met 14-jarigen de vakanties volledig vergoed door de ouders, tegen 21 procent van de 17- en 18-jarigen (van der Schors et al., 2013).

Scholieren krijgen tussen hun 12^e en 18^e dus meer financiële verantwoordelijkheid van de ouders en zij blijken dit ook te willen. Het is echter nog niet bekend hoe Nederlandse ouders en pubers samen bezig zijn met geld en geldzaken, en op welke manieren ouders hun kind - naast het geven van zakgeld en kleedgeld - leren met (meer) financiële verantwoordelijkheden om te gaan. In onderhavig rapport staat juist dit specifieke thema centraal.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Ouders worden als primair verantwoordelijk gezien om het kind te leren met geld om te gaan (Blokhuis & Klooster, 2013). Om te zorgen dat een kind op zijn achttiende financieel zelfredzaam kan zijn, mag verwacht worden dat ouders bepaalde geldzaken met hun kinderen bespreken en aanleren voordat ze achttien jaar zijn. Daarom is het interessant om specifiek te kijken naar hoe kinderen op de middelbare school samen met hun ouders met geldzaken bezig zijn. Dit onderzoek geeft inzicht in óf en hoe dit gebeurt.

1.3 Doel onderzoek

Dit rapport geeft inzicht in de wijze waarop ouders van middelbare scholieren hun financiële opvoeding invullen. Het maakt duidelijk hoe ouders met hun kinderen in gesprek zijn over geldzaken en hoe ze hun kinderen geldzaken bijbrengen. Vervolgens wordt onderzocht in hoeverre er verbanden zijn tussen de financiële relatie en financiële opvoeding van ouders en kind enerzijds en het spaar- en leengedrag van de middelbare scholieren anderzijds.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft in verschillende hoofdstukken in welke mate ouders samen met hun kind bezig zijn met geld en geldzaken:

- Praten over geldzaken
- Afspraken over geldzaken
- Leren van geldzaken
- De betrokkenheid van ouders bij geldzaken
- De financiële situatie van de ouders

In het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 8) wordt ingegaan op het verband tussen deze verschillende onderwerpen en het financiële gedrag van scholieren.

Het rapport start met een beschrijving van de onderzoeksopzet.

2 Onderzoeksverantwoording

Werving respondententent

- Online vragenlijst
- Scholieren die reeds een eerdere vragenlijst hadden ingevuld konden hun e-mailadres achterlaten. Aan hen is gevraagd een tweede vragenlijst in te vullen. Dit rapport presenteert de resultaten van de vragen uit de tweede, verdiepende, vragenlijst.

Netto steekproef

- 1.198 respondententent; de netto respons op de 1^e vragenlijst was 3.899.
- De netto steekproef van de 2^e vragenlijst is gewogen naar provincie, geslacht en leeftijd van jongeren in het reguliere voortgezet onderwijs. Daarmee is de steekproef representatief voor scholieren op het vmbo, havo en vwo in Nederland.

Doelgroep

- Scholieren op het vmbo, havo en vwo in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar.

Veldwerkperiode

- Januari t/m maart 2013

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 **Onderzoeksverantwoording**
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Achtergrondkenmerken

Bij de vragen is gekeken naar de samenhang met de volgende achtergrondkenmerken:

- Geslacht
- Leeftijd: 12-14 jaar, 15-16 jaar en 17-18 jaar
- Wel of geen zakgeld

In het rapport worden de verschillen naar achtergrondkenmerken alleen genoemd, als deze significant zijn.

Presentatie tabellen

In de tabellen waarin verschillen naar achtergrondkenmerken staan, betekent:

- Normale weergave: significant; de specifieke groep wijkt duidelijk (significant) af van het gemiddelde
- Schuin: niet significant

Dit onderzoek is uitgevoerd met medewerking van Stichting Weet Wat Je Besteedt (WWJB).

2.5 Achtergrondkenmerken

Tabel 1: Samenstelling van de steekproef

		%
Geslacht	Jongen	50
	Meisje	50
Leeftijd	12-14 jaar	53
	15-16 jaar	35
	17-18 jaar	12
Schooltype	Onderbouw	37
	Klas 3 havo/vwo	14
	Bovenbouw vmbo	11
	Bovenbouw havo	13
	Bovenbouw vwo	25
Zakgeld	Wel	89
	Niet	11
Kleedgeld	Wel	41
	Niet	59

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

3 Praten over geldzaken

3.1 Praten over geldzaken in het algemeen

Aan de scholieren is gevraagd met welke frequentie zij met hun ouders over geld en geldzaken praten. Ter verduidelijking van de vraag zijn bij de vraagstelling enkele voorbeelden van gespreksonderwerpen rondom geld genoemd, namelijk geld uitgeven, sparen en bankzaken.

Ouders blijken de belangrijkste gesprekspartner van scholieren te zijn als het om geldzaken gaat: 82 procent van de scholieren praat regelmatig (minimaal 1x per maand) met zijn ouders over geldzaken.

Met ouders wordt veel meer én vaker over geldzaken gepraat dan met broers en/of zussen (37 procent) en met vrienden (61 procent).

Tabel 2: Frequentie waarmee scholieren met personen in de omgeving praten over geldzaken (n=1.198)

	(Bijna) nooit %	1-2x per maand %	1-2x per week %	Bijna elke dag %
Ouders	18	46	30	7
Broers/zussen	63	24	11	2
Vrienden	39	36	21	3

Praten over geldzaken met de ouders

De volgende verschillen naar achtergrondkenmerken zijn zichtbaar:

- Meisjes praten meer dan jongens minimaal 1x per maand met hun ouders over geldzaken: 88 tegen 76 procent
- Hoe ouder ze zijn, hoe meer scholieren met hun ouders over geldzaken praten. Van de 12- t/m 14-jarigen doet 78 procent dit, terwijl van de scholieren van 15 jaar en ouder 86 procent regelmatig met ouders over geldzaken praat

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

- Scholieren die zakgeld en/of kleedgeld krijgen, praten niet meer of minder vaak met ouders over geldzaken dan scholieren die geen geld van de ouders krijgen

Praten over geldzaken met vrienden

Bij het praten met vrienden over geldzaken is hetzelfde patroon zichtbaar als bij het praten met ouders. Dit gebeurt meer:

- Bij meisjes dan bij jongens: 68 tegen 54 procent praat minimaal 1x per maand met vrienden over geldzaken
- Naarmate de scholier ouder wordt:
  - 53 procent van 12 tot en met 14 jarigen
  - 68 procent van de 15- en 16-jarigen
  - 77 procent van de 17- en 18-jarigen

3.2 Praten over zak- en/of kleedgeld

We hebben aan degenen die zakgeld en/of kleedgeld krijgen gevraagd of zij hierover wel eens met hun ouders praten. Van hen bespreekt 89 procent minimaal één van de aangegeven onderwerpen rondom zakgeld en kleedgeld (zie tabel 3).

Het onderwerp dat het meest wordt besproken is de hoogte van het zakgeld en/of kleedgeld. Van de scholieren die zakgeld en/of kleedgeld ontvangen, praten 7 van de 10 hier wel eens over met hun ouders. Over de besteding van het zakgeld en/of kleedgeld en over wanneer en hoe men het geld krijgt, praat iets meer dan de helft af en toe met zijn ouders.

Tabel 3: Percentage scholieren dat met ouders praat over thema's rondom zak- en/of kleedgeld (n=1.090) *Meerdere antwoorden mogelijk*

	%
De hoogte van het zakgeld en/of kleedgeld	70
Wat men wel en niet van het zakgeld en/of kleedgeld moet kopen	53
Moment van het ontvangen van zakgeld en/of kleedgeld	53
Wijze waarop zakgeld en/of kleedgeld wordt uitbetaald (contant of op bankrekening)	51

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Er zijn geen verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Ook tussen jongens en meisjes zijn nauwelijks verschillen. Maar meisjes praten wel meer dan jongens met hun ouders over hoeveel zakgeld en/of kledinggeld ze krijgen: 73 tegen 66 procent.

3.3 Praten over plannen en budgetteren van uitgaven

Ten slotte hebben we de scholieren gevraagd in hoeverre hun ouders met hen praten over het plannen en budgetteren van uitgaven. Wij verstaan hieronder dat scholieren vooruit kijken en bij hun bestedingen rekening houden met hun (verwachte) inkomsten en andere uitgaven die ze willen en moeten doen. Wij gaan er dus niet vanuit dat scholieren een uitgebreide begroting maken van hun inkomsten en uitgaven.

In de vraagstelling is echter niet aangegeven wat wij verstaan onder 'plannen en budgetteren van uitgaven'. Waar scholieren aan hebben gedacht toen zij de vraag beantwoordden, is onbekend.

De helft van de scholieren geeft aan dat zijn ouders wel eens met hem over het plannen en budgetteren van uitgaven praten. Bij een kwart praten de ouders hier niet over met hen.

Tabel 4: In hoeverre ouders met hun kind praten over het plannen en budgetteren van uitgaven (n = 1.198)

		Oneens %	Neutraal %	Eens %
Geslacht	Jongen	23	22	55
	Meisje	24	30	46
Leeftijd	12-14 jaar	21	26	53
	15-16 jaar	24	29	47
	17-18 jaar	33	19	48
Totaal		24	26	50

Scholieren tussen de 12 en 14 jaar geven iets vaker aan dat ouders met hen over het plannen en budgetteren van uitgaven praten dan 15-plussers: 53 tegen circa 47 procent.

Bij de jongste scholieren (tussen de 12 en 14 jaar) is te zien dat jongens meer met hun ouders praten over het budgetteren van uitgaven dan meisjes: 60 tegen 45 procent. Bij de oudere scholieren is dit verschil tussen jongens en meisjes niet aanwezig.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

4 Afspraken over geldzaken

4.1 Afspraken over de besteding van zakgeld

Naast praten over geldzaken in het algemeen kunnen ouders concrete afspraken maken over geldzaken met hun kind. Dit gaat een stap verder dan alleen praten, omdat er bij afspraken afstemming en overeenstemming moet zijn tussen de ouders en het kind. Hierbij moeten keuzes worden gemaakt en beslissingen worden genomen.

Zoals tabel 5 laat zien heeft tweederde van de scholieren met zakgeld één of meerdere afspraken met zijn ouders gemaakt over de besteding van het zakgeld. Eenderde van alle scholieren heeft als afspraak dat hij helemaal zelf mag beslissen hoe hij zijn zakgeld besteedt; dit is 47 procent van de scholieren die afspraken heeft gemaakt.

Tabel 5: Percentage scholieren dat met ouders afspraken maakt over de besteding van het zakgeld (n=1.072)

	12-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Nee, we hebben geen afspraken gemaakt	26	40	46	33
Ja, we hebben afgesproken dat ik helemaal zelf mag weten waar ik het geld aan uitgeef	31	32	34	32
Ja, we hebben afgesproken wat ik van het geld moet kopen/betalen	20	15	14	18
Ja, ik moet een deel van het geld sparen	14	11	4	12
Ja, we hebben afgesproken wat ik niet van het geld mag kopen	21	8	3	14
Ja, andere afspraken*	8	3	7	6

* Andere afspraken zijn o.a. afspraken over het bestedingsgedrag en dat de scholier het zijn ouder(s) vertelt als hij geld uitgeeft.

Verschillen tussen leeftijden

Hoe ouder de scholier, hoe minder vaak hij met zijn ouders afspraken heeft over de besteding van het zakgeld. Van de 12- t/m 14-jarigen heeft 74 procent afspraken rondom zakgeld, tegen 54 procent van de 17- en 18-jarigen.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Hoe ouder de scholier, hoe minder vaak:

- Een deel van het zakgeld moet worden gespaard: 19 procent van de 12- t/m 14-jarigen, tegen 7 procent van de 17- en 18-jarigen met afspraken over het zakgeld
- Er afspraken zijn over wat er *niet* van het zakgeld mag worden gekocht

Op de antwoordcategorie 'we hebben afgesproken wat ik van het geld moet kopen/betalen' zijn geen verschillen tussen de leeftijden.

Verschillen naar geslacht

Jongens en meisjes hebben even vaak afspraken met hun ouders over de besteding van het zakgeld.

Jongens hebben wel meer met hun ouders afgesproken wat zij *niet* van het zakgeld mogen kopen dan meisjes: 19 tegen 10 procent.

Verschillen tussen scholieren die wel en niet over geldzaken praten

Van de scholieren die regelmatig met hun ouders over geldzaken praten, heeft 70 procent afspraken gemaakt over de besteding van het zakgeld. Dit is het geval bij 56 procent van de scholieren die niet met hun ouders over geldzaken praten.

4.2 Afspraken over de mobiele telefoon

Meer dan driekwart van de scholieren (77 procent) heeft met zijn ouders afspraken gemaakt over het gebruik van de mobiele telefoon. De meest gemaakte afspraken hebben betrekking op:

- Wie de telefoonkosten betaalt: 43 procent van de scholieren. Dit is 56 procent van de scholieren die afspraken heeft gemaakt over de mobiele telefoon.
- Of het een prepaid of abonnement moet worden: 42 procent van de scholieren. Dit is 54 procent van de scholieren met afspraken.

Van degenen die afspraken hebben gemaakt, heeft 33 procent over één van ondergenoemde onderwerpen afspraken gemaakt, 24 procent over twee onderwerpen, 21 procent over drie onderwerpen en 23 procent over vier of meer onderwerpen.

Inhoudsopgave

- 01 Inleiding
- 02 Onderzoeksverantwoording
- 03 Praten over geldzaken
- 04 Afspraken over geldzaken
- 05 Leren omgaan met geldzaken
- 06 De betrokkenheid van ouders
- 07 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 08 Het financiële gedrag van scholieren
- 09 Literatuurlijst

Tabel 6: Afspraken over het gebruik van de mobiele telefoon, naar geslacht en leeftijd (n = 1.169) *meerdere antwoorden mogelijk*

	Jongens	Meisjes	12-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%	%
Wie de telefoon betaalt als het toestel kapot gaat/verloren raakt	31	23	30	24	20	27
Keuze voor prepaid of abonnement	39	45	41	44	39	42
Wat er met de telefoon wel en niet mag worden gedaan (bijv. wel/niet op internet, wel/niet apps kopen)	22	16	27	11	6	19
In hoeverre ouders (een deel van) de kosten betalen of een vast bedrag	27	35	29	35	30	31
Wie de kosten betaalt buiten de bundel of als het prepaid tegoed te snel op is	30	31	30	32	30	31
Geen afspraken	23	23	20	24	33	23

Verschillen tussen leeftijden

Naarmate de scholier ouder wordt, worden er minder afspraken gemaakt over de mobiele telefoon. Bij de 12- t/m 14-jarigen heeft 80 procent één of meerdere afspraken over de mobiele telefoon gemaakt. Bij de 17- en 18-jarigen heeft 67 procent dit gedaan.

De onderwerpen waarover afspraken worden gemaakt, verschillen nauwelijks tussen de leeftijdsgroepen. Uitzondering hierop zijn afspraken over wat er wel en niet mag worden gedaan met de telefoon. Hierover heeft 27 procent van de jongere scholieren afspraken met zijn ouders gemaakt, tegen 6 procent van de 17- en 18-jarigen.

Verschillen naar geslacht

Jongens en meisjes hebben even vaak afspraken met hun ouders over de mobiele telefoon.

Waarover men afspraken heeft, verschilt echter wel tussen jongens en meisjes:

- Jongens hebben meer dan meisjes afspraken over wie de verbruikskosten betaalt (47 procent), wie het toestel betaalt als het kapot gaat (31 procent) en wat er wel en niet met het toestel mag worden gedaan (22 procent).

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

- Meisjes hebben meer dan jongens afspraken over de keuze voor prepaid of abonnement (45 procent) en in hoeverre ouders bijdragen in de telefoonkosten.

Overige verschillen tussen scholieren

Van de scholieren die regelmatig met hun ouders praten over geldzaken, heeft 81 procent afspraken gemaakt rondom de mobiele telefoon. Dit geldt voor 61 procent van degenen die niet met hun ouders over geldzaken praten.

Van de scholieren met zak- en/of kleedgeld heeft 78 procent afspraken met de ouders over de mobiele telefoon, tegen 62 procent van de scholieren zonder zak- en/of kleedgeld.

5 Leren omgaan met geldzaken

5.1 Het belang van leren omgaan met geld

De scholieren kregen de vraag voorgelegd of hun ouders het belangrijk vinden om hen met geld te leren omgaan. Het overgrote deel, 85 procent van de scholieren, geeft aan dat zijn ouders dit belangrijk vinden.

Tabel 7: Mate waarin scholieren aangeven dat hun ouders het belangrijk vinden dat zij met geld om leren gaan (n=1.198)

	%
Helemaal mee oneens	2
Mee oneens	2
Neutraal	11
Mee eens	39
Helemaal mee eens	46

Het percentage scholieren dat het (helemaal) eens is met de stelling dat de ouders het belangrijk vinden dat zij met geld leren omgaan is hoger bij:

- Scholieren die regelmatig met hun ouders praten over geldzaken: 90 procent, tegen 63 procent die hier niet met hun ouders over praten
- Scholieren die zakgeld en/of kleedgeld krijgen: 86 procent, tegen 75 procent die dit niet krijgen
- Scholieren tussen de 12 en 14 jaar: 88 procent, tegen 82 procent van de 15- en 16-jarigen en 85 procent van de 17- en 18-jarigen

5.2 Leren over geldzaken

Bijna tweederde van de scholieren (64 procent) geeft aan dat hij het meeste leert over geld en geldzaken van zijn ouders. Eén op de vijf geeft aan dat hij van niemand in het bijzonder het meeste leert over geldzaken.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Andere bronnen om te leren over geldzaken - school, bank, vrienden, broers/zussen, media – worden elk door 5 procent of minder van de scholieren genoemd als belangrijkste leerbron.

Bij alle leeftijden zijn ouders de belangrijkste bron om over geld en geldzaken te leren. Ouders worden wel minder vaak genoemd naarmate de scholier ouder worden. De percentages per leeftijdsgroep zijn:

- 12-14 jaar: 71 procent
- 15-16 jaar: 58 procent
- 17-18 jaar: 55 procent

Scholieren die regelmatig met hun ouders praten over geldzaken, zien hun ouders veel vaker als belangrijkste bron om te leren over geld en geldzaken dan scholieren die hierover (bijna) nooit met hun ouders praten: 70 tegen 38 procent.

Scholieren die nooit met ouders over geldzaken praten, hebben vaker geen specifiek iemand van wie ze hierover leren (39 procent). Ook geven ze meer dan gemiddeld aan dat ze voornamelijk via school leren over geld (10 procent, tegen 5 procent gemiddeld).

5.3 Leren over sparen en bewust uitgeven

De scholieren kregen de stellingen voorgelegd of hun ouders hen helpen om te sparen en of ze hen helpen hun geld bewust uit te geven. Scholieren konden aangeven in welke mate zij het met een stelling eens waren, van volledig oneens tot volledig mee eens.

Met de stelling of ouders hen helpen om te sparen, willen we achterhalen of ouders hun kind leren *hoe* je als kind kunt gaan sparen. Het doel van de stelling was niet om te achterhalen of ouders ook zelf sparen voor hun kind. Of de scholieren dit bij het invullen van de vragenlijst ook zo hebben geïnterpreteerd is niet met zekerheid vast te stellen. Wat wordt verstaan onder 'helpen met sparen', is namelijk niet nader gespecificeerd; de scholier heeft zelf geïnterpreteerd wat dit betekent. Wel staat de vraag in een lijst met stellingen rondom leren over geldzaken, leren plannen van uitgaven en leren bewust geld uitgeven.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Iets meer dan de helft van de scholieren (53 procent) vindt dat zijn ouders hem helpen om te sparen. Eén op de vijf is het eruitgesproken niet mee eens dat zijn ouders hem hierbij helpen.

Bijna tweederde van de scholieren vindt dat zijn ouders hem helpen het geld bewust uit te geven. Eén op de zeven scholieren is het daar niet mee eens.

Tabel 8: Mate waarin scholieren het eens zijn met stellingen over leren sparen en bewust uitgeven via ouders (n=1.198)

	Helemaal mee oneens %	Mee oneens %	Neutraal %	Mee eens %	Helemaal mee eens %
Mijn ouders helpen mij om te sparen	5	15	27	35	18
Mijn ouders helpen mij mijn geld bewust uit te geven	4	10	22	43	22

Helpen bij sparen: verschillen naar achtergrondkenmerken

Het percentage scholieren dat vindt dat ouders hen helpen om te sparen, is vergelijkbaar tussen scholieren van verschillende leeftijden. Scholieren die meer dan gemiddeld vinden dat hun ouders hen ondersteunen bij het sparen, zijn:

- Jongens: 57 procent, tegen 49 procent van de meisjes
- Scholieren die regelmatig met hun ouders over geldzaken praten: 59 procent, tegen 25 procent van degenen die nooit met de ouders praten

Inhoudsopgave

37 Inleiding

38 Onderzoeksverantwoording

39 Praten over geldzaken

40 Afspraken over geldzaken

41 Leren omgaan met geldzaken

42 De betrokkenheid van ouders

43 De ervaren financiële situatie van de ouders

44 Het financiële gedrag van scholieren

45 Literatuurlijst

Tabel 9: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'mijn ouders helpen mij om te sparen', naar achtergrondkenmerken (n=1.198)

		Oneens	Neutraal	Eens
		%	%	%
Geslacht	Jongens	20	23	57
	Meisjes	20	31	49
Leeftijd	12-14 jaar	18	27	55
	15-16 jaar	21	26	53
	17-18 jaar	26	30	44
Praat met ouders over geldzaken	Ja	16	24	59
	Nee	37	38	25
Totaal		20	27	53

Helpen bij bewust geld uitgeven: verschillen naar achtergrondkenmerken

Tabel 10 toont hoe het percentage scholieren dat vindt dat ouders hen helpen hun geld bewust uit te geven, verschilt tussen scholieren met verschillende kenmerken.

Scholieren die meer dan gemiddeld vinden dat hun ouders hen helpen om geld bewust uit te geven, zijn:

- Jongens: 70 procent, tegen 60 procent van de meisjes
- Scholieren tussen de 12 en 14 jaar oud: 71 procent, tegen circa 57 procent van de 15-plussers
- Scholieren die regelmatig met hun ouders over geldzaken praten: 71 procent, tegen 39 procent van degenen die nooit met de ouders praten.

Inhoudsopgave

- 28 Inleiding
- 29 Onderzoeksverantwoording
- 30 Praten over geldzaken
- 31 Afspraken over geldzaken
- 32 Leren omgaan met geldzaken
- 33 De betrokkenheid van ouders
- 34 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 35 Het financiële gedrag van scholieren
- 36 Literatuurlijst

Tabel 10: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'Mijn ouders helpen mij mijn geld bewust uit te geven', naar achtergrondkenmerken (n=1.198)

		Oneens	Neutraal	Eens
		%	%	%
Geslacht	Jongens	12	18	70
	Meisjes	15	26	60
Leeftijd	12-14 jaar	11	18	71
	15-16 jaar	15	28	57
	17-18 jaar	19	23	58
Praat met ouders over geldzaken	Ja	10	19	71
	Nee	29	32	39
Totaal		14	22	65

5.4 Leren over internetbankieren

Vanaf hun 15^e mogen scholieren zelfstandig internetbankieren van banken. Hier komen heel wat handelingen bij kijken, waarbij veiligheid een belangrijk aspect is. Omdat dit zaken zijn die voor een scholier helemaal nieuw zijn en waarmee hij niet zomaar in aanraking komt, is het interessant te weten in hoeverre ouders hun kind hebben geleerd hiermee om te gaan. Aan de scholieren die zelfstandig of onder begeleiding van de ouders internetbankieren, zijn hier vragen over voorgelegd.

Bijna 7 van de 10 scholieren die internetbankieren, vinden dat hun ouders hen hebben geholpen met internetbankieren toen ze dat voor het eerst gingen doen. Een op de vijf scholieren (19 procent) geeft aan dat zijn ouders hem daar niet bij hebben geholpen.

Van de scholieren die internetbankieren, geeft 56 procent aan dat zijn ouders hem hebben uitgelegd hoe ze op een veilige manier kunnen internetbankieren. Een kwart (24 procent) geeft aan dat zijn ouders hem dat niet hebben bijgebracht. Eén op de vijf scholieren heeft geen uitgesproken mening of de ouders hem hebben geleerd op een veilige manier te internetbankieren.

Inhoudsopgave

- 19 Inleiding
- 20 Onderzoeksverantwoording
- 21 Praten over geldzaken
- 22 Afspraken over geldzaken
- 23 Leren omgaan met geldzaken
- 24 De betrokkenheid van ouders
- 25 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 26 Het financiële gedrag van scholieren
- 27 Literatuurlijst

Tabel 11: Mate waarin scholieren het eens zijn met stellingen over leren internetbankieren door ouders, onder degenen die zelfstandig of met ouders samen internetbankieren (n=443)

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
	%	%	%	%	%
Mijn ouders hebben mij geholpen met internetbankieren toen ik daarmee begon	7	12	11	32	37
Mijn ouders hebben mij uitgelegd hoe ik op een veilige manier internetbankier	9	15	20	29	27

Helpen met leren internetbankieren: verschillen naar achtergrondkenmerken

Scholieren die, meer dan anderen, vinden dat hun ouders hen hebben geholpen met internetbankieren toen zij daarmee begonnen, zijn:

- Scholieren tussen de 12 en 14 jaar: 77 procent
- Scholieren met zakgeld en/of kleedgeld: 71 procent, tegen 50 procent van degenen zonder zakgeld
- Scholieren die met hun ouders praten over geldzaken: 73 procent, tegen 55 procent die dat niet doen

Tabel 12: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'mijn ouders hebben mij geholpen met internetbankieren toen ik daarmee begon', naar achtergrondkenmerken (n=443)

		Oneens	Neutraal	Eens
		%	%	%
Geslacht	Jongens	23	11	66
	Meisjes	16	10	73
Leeftijd	12-14 jaar	12	11	77
	15-16 jaar	21	9	69
	17-18 jaar	24	13	63
Praat met ouders over geldzaken	Ja	18	9	73
	Nee	27	18	55
Ontvangt zak- en/of kleedgeld	Ja	18	11	71
	Nee	47	3	50
Totaal		20	11	70

Uitleg over veilig internetbankieren: verschillen naar achtergrondkenmerken

Scholieren die, meer dan anderen, vinden dat hun ouders hen hebben uitgelegd hoe ze op een veilige manier internetbankieren zijn:

- Scholieren tussen de 12 en 14 jaar: 64 procent
- Scholieren met zakgeld en/of kleedgeld: 57 procent, tegen 37 procent van degenen zonder zakgeld
- Scholieren die met hun ouders praten over geldzaken: 59 procent, tegen 40 procent die dat niet doen

Inhoudsopgave

- 10 Inleiding
- 11 Onderzoeksverantwoording
- 12 Praten over geldzaken
- 13 Afspraken over geldzaken
- 14 Leren omgaan met geldzaken
- 15 De betrokkenheid van ouders
- 16 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 17 Het financiële gedrag van scholieren
- 18 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Tabel 13: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'mijn ouders hebben mij uitgelegd hoe ik op een veilige manier internetbankier', naar achtergrondkenmerken (n=443)

		Oneens %	Neutraal %	Eens %
Geslacht	Jongens	28	21	51
	Meisjes	21	19	60
Leeftijd	12-14 jaar	17	18	64
	15-16 jaar	24	22	54
	17-18 jaar	32	18	50
Praat met ouders over geldzaken	Ja	23	18	59
	Nee	31	29	40
Ontvangt zak- en/of kleedgeld	Ja	23	20	57
	Nee	50	13	37
Totaal		24	20	56

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

6 De betrokkenheid van ouders

Naast praten, afspraken maken en geldzaken aanleren, kunnen ouders ook betrokken zijn bij de geldzaken van hun kind door te letten op het geldgedrag van het kind en daar hun mening over te geven. Ook door aan te geven wat het kind wel of niet moet doen, zoals bijvoorbeeld een baantje nemen, kunnen ouders betrokken zijn bij de geldzaken van hun kind. Hierover zijn een aantal stellingen aan de scholieren voorgelegd.

Een kwart van de ouders dringt er bij zijn kind op aan om een bijbaan te nemen. Iets meer dan de helft (52 procent) ervaart dit niet bij zijn ouders.

Over de vraag of ouders zich bemoeien met hoe scholieren hun geld uitgeven, zijn de meningen verdeeld. Vier van de tien scholieren vinden dat ouders dit niet doen, bijna drie van de tien ervaren dit wel zo en nog eens drie van de tien scholieren hebben daar geen uitgesproken mening over.

Tabel 14: Mate waarin scholieren het eens zijn met stellingen over de betrokkenheid van ouders (n=1.198)

	Helemaal mee oneens %	Mee oneens %	Neutraal %	Mee eens %	Helemaal mee eens %
Mijn ouders pushen mij om een bijbaan te nemen	25	27	23	18	6
Mijn ouders bemoeien zich met hoe ik mijn geld uitgeef	14	27	31	24	4

Scholieren die door de ouders worden gepusht een bijbaan te nemen: verschillen naar achtergrondkenmerken

Tabel 15 toont in hoeverre scholieren met verschillende achtergrondkenmerken ervaren dat ouders erop aandringen dat ze een bijbaan nemen.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Scholieren die meer dan gemiddelde ervaren dat hun ouders willen dat zij een bijbaan nemen, zijn:

- Oudere scholieren: 37 procent van de 17- en 18-jarigen ervaart dit tegen 20 procent van de 12- t/m 14-jarigen
- Jongens: 29 procent, tegen 20 procent van de meisjes
- Scholieren die regelmatig met ouders over geldzaken praten: 26 procent, tegen 19 procent van de scholieren die nooit met ouders over geldzaken praten
- Scholieren die geen zakgeld en/of kleedgeld ontvangen: 43 procent

Van de scholieren met een bijbaan ervaart 33 procent dat zijn ouders hem hebben gepusht om een bijbaan te nemen, tegen 18 procent van de scholieren zonder bijbaan.

Tabel 15: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'mijn ouders pushen mij om een bijbaan te nemen', naar achtergrondkenmerken (n=1.198)

		Oneens %	Neutraal %	Eens %
Geslacht	Jongens	49	23	29
	Meisjes	56	24	20
Leeftijd	12-14 jaar	61	19	20
	15-16 jaar	42	30	28
	17-18 jaar	41	22	37
Praat met ouders over geldzaken	Ja	50	24	26
	Nee	61	20	19
Ontvangt zak- en/of kleedgeld	Ja	54	23	23
	Nee	33	24	43
Totaal		52	23	24

Scholieren van wie de ouders zich met de uitgaven bemoeien: verschillen naar achtergrondkenmerken

Scholieren die meer dan gemiddeld (28 procent) ervaren dat ouders zich bemoeien met hun uitgavenpatroon, zijn:

- Jongens: 31 procent, tegen 25 procent van de meisjes

- 12- t/m 14-jarigen: 32 procent, tegen circa 23 procent van de 15-plussers
- Scholieren die met hun ouders praten over geldzaken: 31 procent

Tabel 16: Mate waarin scholieren het eens zijn met de stelling 'mijn ouders bemoeien zich met hoe ik mijn geld uitgeef', naar achtergrondkenmerken (n=1.198)

		Oneens	Neutraal	Eens
		%	%	%
Geslacht	Jongens	39	30	31
	Meisjes	42	32	25
Leeftijd	12-14 jaar	38	30	32
	15-16 jaar	43	34	23
	17-18 jaar	48	28	24
Praat met ouders over geldzaken	Ja	37	33	31
	Nee	60	35	16
Ontvangt zak- en/of kleedgeld	Ja	41	32	27
	Nee	44	21	35
Totaal		41	31	28

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

7 De ervaren financiële situatie van de ouders

Uit de internationale literatuur is gebleken, dat de mate waarin een kind de ouders bezig ziet met geldzaken en de mate waarin kinderen zien dat ouders financiële zorgen ervaren, van invloed is op de schuldensituatie van het kind (de kinderen waren in dit geval eerstejaarsstudenten, zie inleiding). Om die reden hebben we aan de hand van een beperkt aantal stellingen gevraagd of scholieren op de hoogte zijn van de financiële situatie van hun ouders en of zij op de hoogte zijn van wat hun ouders met hun geld doen.

Van alle scholieren denkt 57 procent een beeld te hebben van waar hun ouders hun geld aan uitgeven; 12 procent heeft geen idee waar zijn ouders hun geld aan uitgeven.

Scholieren die *minder* dan gemiddeld aangeven een idee te hebben waar hun ouders hun geld aan uitgeven, zijn:

- Scholieren tussen de 12 en 14 jaar: 50 procent, tegen circa 65 procent van de 15-plussers
- Scholieren die niet met hun ouders praten over geldzaken: 39 procent
- Scholieren zonder zakgeld: 43 procent

Eén op de vijf scholieren (22 procent) heeft het idee dat zijn ouders zich vaak zorgen maken over geldzaken. De helft (51 procent) ervaart niet dat zijn ouders geldzorgen hebben. Driekwart van de scholieren heeft ook niet het idee dat zijn ouders vaak rood staan en/of schulden hebben. Dit is de perceptie van de scholieren zelf; hoe de feitelijke situatie van de ouders is, weten we niet.

Tabel 17: Mate waarin scholieren het eens zijn met stellingen over de financiële situatie van de ouders (n=1.198)

	Helemaal mee oneens %	Mee oneens %	Neutraal %	Mee eens %	Helemaal mee eens %
Ik heb geen idee waar mijn ouders hun geld aan uitgeven	10	47	31	9	3
Mijn ouders maken zich vaak zorgen om geld	17	34	28	17	5
Mijn ouders staan vaak rood en/of hebben schulden	50	25	17	6	1

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

8 Het financiële gedrag van scholieren

Uit de internationale literatuur weten we dat ouders op verschillende manieren invloed hebben op het financiële gedrag van hun kind. In deze onderzoeken is echter gekeken naar het financiële gedrag van studenten en niet van scholieren. Om een eerste beeld te krijgen van hoe ouders invloed kunnen hebben op het geldgedrag van scholieren, hebben we gekeken in hoeverre het financiële gedrag verschilt tussen scholieren waarbij ouders wel en niet een bepaalde rol innemen bij de geldzaken van hun kind (zoals wel/niet zakgeld en/of kleedgeld geven, praten over geldzaken, ondersteunen bij geldzaken, etc.).

Hierbij hebben we afzonderlijk naar verschillende aspecten van het financiële gedrag gekeken:

- In hoeverre scholieren zelf aangeven goed of minder goed met geld om te gaan
- Of ze wel of niet sparen
- Of ze wel (vaak of af en toe) of niet geld lenen

8.1 Omgaan met geld

Of en hoe ouders hun kind met geld leren omgaan, lijkt niet van invloed te zijn op hoe de scholier zelf ervaart dat hij/zij met geld omgaat. Het percentage scholieren dat vindt dat hij goed met geld omgaat verschilt bijvoorbeeld niet tussen kinderen die wel en geen zakgeld en/of kleedgeld krijgen of tussen scholieren die wel of niet over geldzaken praten met de ouders. Dit zegt niets over de feitelijke situatie; we hebben hier uitsluitend gekeken naar hoe scholieren zelf vinden dat ze met geld omgaan, waarbij het aantal gradaties in antwoordcategorieën beperkt is (men kon alleen aangeven: goed, soms wel/soms niet goed of niet goed). De meeste scholieren vinden dat ze zelf goed met geld omgaan (62 procent); slechts 4 procent is van mening dat hij niet goed met geld kan omgaan (van der Schors et al., 2013).

8.2 Geld lenen

Het percentage scholieren dat weleens geld leent, verschilt tussen scholieren van wie de ouders wel of niet een bijdrage leveren aan de financiële opvoeding. De betrokkenheid van ouders heeft op verschillende manieren een positieve invloed op het leengedrag van de scholier.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Het aandeel scholieren dat leent is namelijk hoger dan gemiddeld (36 procent), onder scholieren van wie:

- De ouders geen afspraken maken over de besteding van zakgeld: 45 procent
- De ouders niet met hun kind praten over geldzaken: 44 procent
- De ouders niet helpen om te sparen: 44 procent
- De ouders niet helpen met leren bewust geld uitgeven: 53 procent

Of de scholieren wel of niet ervaren dat hun ouders geldzorgen hebben en/of de financiële situatie van de ouders slecht is, heeft geen invloed op het leengedrag van de scholier.

Inhoudsopgave

- 19 Inleiding
- 20 Onderzoeksverantwoording
- 21 Praten over geldzaken
- 22 Afspraken over geldzaken
- 23 Leren omgaan met geldzaken
- 24 De betrokkenheid van ouders
- 25 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 26 Het financiële gedrag van scholieren
- 27 Literatuurlijst

Tabel 18: Percentage scholieren dat vaak of af en toe geld leent, uitgesplitst naar verschillende kenmerken (n=1.198)

		Lenen %
Bijbaan	Nee	36
	Ja	36
Zakgeld en/of kleedgeld	Nee	35
	Ja	36
Afspraken met ouders over besteding zakgeld	Nee	45
	Ja	32
Praten met ouders over geldzaken	Nee	44
	Ja	34
Of ouders helpen om te sparen	Niet	44
	Neutraal	39
	Wel	31
Of ouders helpen met bewust geld uitgeven	Niet	53
	Neutraal	45
	Wel	30
Of ouders zich maken zorgen over geldzaken	Niet	36
	Neutraal	36
	Wel	36
Of ouders vaak rood staan en/of schulden hebben	Niet	35
	Neutraal	42
	Wel	34
Totaal		36

8.3 Sparen

Tabel 19 laat zien dat ouders ook op verschillende manieren een positieve invloed hebben op of scholieren sparen. De manieren waarop ouders hier invloed op hebben, verschillen wel met de manieren waarop ouders invloed hebben op het leengedrag.

Het percentage scholieren dat spaart ligt lager dan gemiddeld (85 procent) bij scholieren:

- Zonder bijbaan: 82 procent, tegen 88 procent van de scholieren met een bijbaan
- Die geen kleedgeld en/of zakgeld ontvangen: 77 procent
- Van wie de ouders niet helpen met leren bewust geld uitgeven: 81 procent
- Van wie de ouders zich zorgen maken over hun eigen financiële situatie: 74 procent
- Van wie de ouders willen dat het kind een bijbaan neemt: 80 procent
- Van wie de ouders zich bemoeien met de uitgaven van het kind: 79 procent

Inhoudsopgave

10 Inleiding

11 Onderzoeksverantwoording

12 Praten over geldzaken

13 Afspraken over geldzaken

14 Leren omgaan met
geldzaken

15 De betrokkenheid van
ouders

16 De ervaren financiële
situatie van de ouders

17 Het financiële gedrag van
scholieren

18 Literatuurlijst

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Tabel 19: Percentage scholieren dat spaart, uitgesplitst naar verschillende kenmerken (n=1.198)

		Sparen %
Bijbaan	Nee	82
	Ja	88
Zakgeld en/of kleedgeld	Nee	77
	Ja	85
Afspraken met ouders over besteding zakgeld	Nee	86
	Ja	86
Praten met ouders over geldzaken	Nee	81
	Ja	85
Of ouders helpen met leren sparen	Niet	84
	Neutraal	84
	Wel	85
Of ouders helpen met leren bewust geld uitgeven	Niet	81
	Neutraal	81
	Wel	87
Of ouders zich zorgen maken over geldzaken	Niet	88
	Neutraal	86
	Wel	74
Of ouders vaak rood staan en/of schulden hebben	Niet	85
	Neutraal	83
	Wel	78

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

Tabel 19: Percentage scholieren dat spaart, uitgesplitst naar verschillende kenmerken (n=1.198)

		Sparen %
Of ouders hun kind pushen een bijbaan te nemen	Niet	87
	Neutraal	83
	Wel	80
Of ouders zich bemoeien met de uitgaven van het kind	Niet	88
	Neutraal	85
	Wel	79
Totaal		85

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Onderzoeksverantwoording
- 3 Praten over geldzaken
- 4 Afspraken over geldzaken
- 5 Leren omgaan met geldzaken
- 6 De betrokkenheid van ouders
- 7 De ervaren financiële situatie van de ouders
- 8 Het financiële gedrag van scholieren
- 9 Literatuurlijst

9 Literatuurlijst

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50, 179 – 211.
- Blokhuis, D. en M. Klooster (2013). Een kwalitatief onderzoek naar de behoeften van leerkrachten en docenten als het gaat om financiële educatie op school. Amsterdam: Ruigrok Netpanel.
- Caruana, A., & Vassallo, R. (2003). Children's perception of their influence over purchases: The role of parental communication patterns. *Journal of Consumer Marketing*, 20, 55-76.
- Grossbart, S., Carlson, L., & Walsh, A. (1991). Consumer socialization and frequency of shopping with children. *Academy of Marketing Science*, 19, 155-163.
- Madern, T. & Schors, A. van der (2012). Kans op financiële problemen. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Nibud en WWJB (2013). MoneyMindsets van scholieren; houding en gedrag van scholieren in geldzaken. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Norvilitis, J.M. & MacLean, M.G. (2010). The role of parents in college students' financial behaviors and attitudes. *Journal of Economic Psychology*, 31, 55-63.
- Schors, A. van der, Madern, T., & Werf, M. van der (2013). Nibud Scholierenonderzoek 2012-2013. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Schors, A. van der, & Wassink A. (2013). Nibud kinderonderzoek; onderzoek naar basisschoolkinderen en hun geldzaken. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Shim, S., Barber, B.L., Card, N.A., Xiao, J.J., & Serido, J. (2010). Financial Socialization of First-year College Students: The Roles of Parents, Work and Education. *Journal Youth Adolescence*, 39, 1457-1470.